

תשובה. אני לא נתעוררתי מימי לבקש טעם וסבה לזאת, והיה הדבר פשוט אצלי שמעשה גדול התנדב באותו זמן השמנים למנורה, וכששלחם למקדש חתם את הפכין בחותמו שיהו נכרין שממנו הם, להדליקם ראשון או לסבה אחרת, ונשאר פך זה מן השמן שנדב. אך כשבאתי לכאן ק"ק ראטרדם יע"א, הראה לי אחד מנכבדי הקהל י"ץ שיש בידו כתוב, בשם אותו צדיק הגאון המנוח מו"ה אברהם ליפשיץ זצלה"ה שהיה אב"ד ור"מ פה, ישוב נכון לשאלה זו, ואלו דבריו ז"ל:

נראה לי ליתן טעם באותו פך של שמן שנמצא שהיה חתום בחותמו של כהן גדול, למה דוקא בחותמו של כהן גדול. דהנה מבואר הוא במנחות (פ"ו) דלמנורה היה צריך מן הראשונים שבשמנים שהוא זך וכתית, אבל למנחות לא היה צריך זך וכתית, ומכל מקום זך וכתית היה כשר גם למנחות. כדגרסין התם שני שבראשון וראשון שבשני שוין, מאי שוין, שוין למנחות. וגרסין תו התם ת"ר זך כתית למאור יכול יהא זך כתית פסול למנחות, תלמוד לומר ועשרון כלול בשמן כתית, א"כ מה ת"ל למאור אלא מפני החיסכון, מאי חיסכון אמר ר' אלעזר התורה חסה על ממון של ישראל, ופירש רש"י לא בעינן למנחות זך וכתית כמו לנרות, דהכי נמי כשרות אפילו אינו כתית, לפי שהמנחות המה מרובות וצריכין שמן הרבה, ואלו היו צריכין לחזור במנחות נמי אחר זך וכתית כמו למנורה, היו מפסידים שהיו לוקחין אותו ביוקר עכ"ל. וא"כ מי שמביא גם למנחות זך וכתית, ודאי מצוה מן המובחר הוא דקעביד.

ובן מבואר ממה שכתב הרע"ב מברטנורא עלה דמתני' דמנחות דתנא שני שבראשון וראשון שבשני שוין, וז"ל: לאו לכל מילי שוין דהא בכולהו תנן הראשון למנורה והשאר למנחות, אלא שוין למנחות קאמר, ומשום דקיי"ל בכל מקום מבחר נדריך שיביאו מן המובחר, קמ"ל השתא שהראשון שבשני והשני שבראשון שוין אם יש לו מנחה להביא, ויש לו משניהם, מאיזה שירצה יביא עכ"ל. שמעית מיניה שהמהדר להביא למנחתו מן הראשונים הראויין למנורה, יפה הוא עושה כדי להביא מן המובחר.

והנה השמנים שהיו נקחין מתרומת הלשכה, היו פוסקין על השער שלהם כל שלשים יום,

שנעשה עיר הנדחת לא חל עליה איסורא דעיר הנדחת כדאמרינן בפרק חלק שללה ולא של הקדש, וכיון שנעשה עיר הנדחת ונאסרה בהנאה קודם שהקדישה, מי חל עליה הקדש כלל, והא לאו ברשותיה היא, כדאמרינן בפרק קמא דפסחים הבודק צריך שיבטל ופרכינן עלה וכי משכחת להו לבטליה ומשנינן דלמא משכחת ליה לבתר איסורא ולאו ברשותיה קיימא ולא מצי מבטל לה כדר"א. ומהא שמעינן לכל איסורי הנאה שאינן ברשותו של אדם, ואין לבעלים יכולת עליהן להפקירן, ופשוט הוא דבכל כיוצא בזה הפקר והקדש שוין, וכשם שהפקרו אינו הפקר כך הקדשו אינו קדוש, וא"כ חולין גמור היא ואיך תהיה כשרה לכפרה.

ואפילו לריש לקיש דמפרש הא דתנן (נזיר דף כ"ט ע"ב) האיש מדיר את בנו בנזיר, דהוי מדרבנן משום כדי לחנכו במצות, ואפילו הכי מייתי קרבן משום דחולין שנשחטו בעזרה לאו דאורייתא, היינו דמן התורה אין כאן איסור אם מקריב חולין על המזבח, אבל שיעלה מן התורה הקרבת חולין לכפרה, זו ודאי פלא. וכעת עדיין לא מצאתי מקום ליישב הדברים על פשוטן והוכרחתי להביא עצות מרחוק, והיה בעברו דרך הלכו על הלכה זו, נכספה נפשי לשמוע מה שבפיו קדוש, ויערבו עלי דברי דודים.

ובכן שלמא דמור יגדל ויתנשא כסא כבוד תורתו,
כנפש ידיו מתענג ומתכבד באהבתו
אריה ליב ברעמלא

סימן מ

[בענין פך שהיה מונח בחותמו של כהן גדול]
שאלת לפרש לך הא דאמרינן בפרק במה מדליקין (דף כ"א ע"ב) דת"ר בכ"ה בכסלו יומי דחנוכה וכו', שכשנכנסו היונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד וכו'. ולמה היה פך זה חתום מתחילה בחותמו של כהן גדול, וכי כל השמנים והיינות והסלתות שבלישכה בחותמו של כהן גדול היו חתומים, ומאיזה טעם יהיה כן, יותר ראוי שיהיו חתומים בחותמו של הממונה.

תריין שהרי כתבו שם רש"י ותוס' בשם הירושלמי דבימות הקיץ היו עושין פתילה גסה, ובימות החורף פתילה דקה, מיהו כשיעורו מתחילה שיערו ^{לפי פוסקים} במדה בינונית עכ"ל, וא"כ אחר שלא היה להם אז שמן למנורה אלא אותו הפך שהיו בה ג' לוגין, היו עושין הפתילה כל כך דקה כפי מה שהיו משערין שיהא מספיק על כל פנים לליל כ"ה בכסליו ואז נעשה להם נס ודוק. עד כאן דברי הרב נ"ע.

ובל שכן שדרכו ז"ל נכון לפי גרסת השאלות דרב אחאי (כפרשת וישלח) דגריס ולא היה בו להדליק אפילו יום אחד, ולפי גרסתו קושטא הוא דגם ביום הראשון היה ע"י הנס, זהו מה שידעתי להשיב לך בזה, הכ"ד.

אריה ליב ברעסלא

סימן מא

אמשטרדם

להגביר הנכבד הנגיד התורני כמ"ו גומפל וואלפנביטל יצ"ו

דין גדר לעני ונתעשר העני

על דברת אשר הודיעני מעלת הגביר נ"י שהנדיב הר"ח שבפילידעלפיא, הטה אוזן לקול דברי וחקין מליצתי בעד כ' פלוני ונדב לו עשרה הגריים שיקבלם ע"י כבוד מעלתו, שמחתי מאוד על נדבת לבב האיש הזה ועל תכונתו הטובה, בהיות לו אזניים קשובות לקול דוברי מישרים. אולם אשר נסתפק כבוד מעלתו אחרי כי הרחיק ד' עתה לכ' פלוני ואינו צריך לקבל צדקה, אולי ראוי הוא שיחזירו המעות לבעליהן להנדיב הר"ח, והוא יעשה בהן את הטוב בעיניו, כדי שלא לנעול דלת בפני עושה צדקה. ידעתי שכוונתו לשמים, ועלי להודיעו את הנראה בעיני ישר בדבר זה.

שורת הדין אם הנדיב הר"ח יצ"ו, שלח המעות לידי מעלתו והוא זכה בהן רגע אחת לשם פלוני המקבל בעודו עני, שוב אין הר"ח יכול לחזור בו בשום אופן, כיון שכבר הוציאם מרשותו, ומעלת כבוד תורתו זכה בהן להמקבל. והוא מן הכלל שבידינו זכין לאדם שלא בפניו, ומבואר הוא בחושן משפט סימן (קכ"ה), ומאז שזכה בהן לפלוני המקבל, הרי הן כאלו כבר באו לידי המקבל, ואינו חייב להחזירם אחר שנתעשר. אבל אם לא שלח המעות

כדתנן בשקלים (פרק ד' משנה ט') אחת לשלשים יום משערין את הלשכה, ופירש הרע"ב פוסקין שער ליינות שמנים וסלתות שיעמוד זה השער שלשים יום עכ"ל. והיינו שהיו פוסקין לשלשים יום השער על השמן הצריך למנורה מן הראשונים שהיה זך וכתית, ולמנחות משאר השמנים.

אמנם מנחת כהן גדול בכל יום והיא הנקראת חביתי כהן גדול, היה צריך להביאה מביתו, והיה מביאה בכל בקר עשרון שלם סלת וג' לוגין שמן, ובמקדש מחצין אותו ומקריבין אותו הכהנים מחציתה בבקר ומחציתה בערב, כדתנן במנחות (דף נ' ע"ב) חביתי כהן גדול לא היו באין חצאין, אלא מביא עשרון שלם וחוצהו מחצה בבקר ומחציתה בין הערבים, ואין ספק שגם הכהן גדול לא היה לוקח לו השמן לחביתיו אחת אחת דבר יום ביומו, ולכל הפחות בכל שלשים יום שמשערין את הלשכה, היה פוסק גם הוא על השמן לחביתיו ולקח אל ביתו כל הצריך לשלשים יום.

ויתכן א"כ שבהיותו מן המהדרין להביא קרבנו מן המובחר, היה פוסק על השמן המובחר, דהיינו בכל זמן שנעשו השמנים פסק מן הראשון ולקחו לביתו, ושם אותו בכליו בפכין בני ג' לוגין כשיעור חביתין שלו לכל יום בבקר ובערב. שהרי צריך להביאו שלם כמ"ש, וחתם אותם בחותמו שלא יתערבו ולא יוחלפו בשמן אחר שבביתו, ומדי יום ביומו בערב היה מביא מביתו פך אחד משמן זה ועשרון סולת, כדי שיהא מוכן למחר לעושי חביתין לעשותן, כדאמרינן בתמיד העמידו עושי חביתין לעשות חביתין. ובאותו יום שנכנסו היונים להיכל, וטמאו כל השמנים לא ראו ולא מצאו זה הפך כמ"ש הר"ן, וכשנצחום בית חשמונאי מצאו הכהנים אותו פך שהיה עדיין חתום בחותמו והיה בתוכו שלשה ^{אח"כ} ¹²³⁴⁵⁶⁷ לוגין זך וכתית.

ואם תאמר הא שיעור שמן למנורה היה שלשה לוגין ומחצה שהוא חצי לוג לכל נר, כדילפינן לה במנחות (דף פ"ט ע"א) מדכתיב מערב ועד בקר, תן לה מדתה שתהא דולקת מערב ועד בוקר, ושיעורו חכמים חצי לוג מאורתא ועד צפרא. וכיון שלא היה באותו פך אלא שלשה לוגין היאך היה מספיק אפילו ליום אחד, והא בברייתא קתני להדיא שלא היה בו אלא להדליק יום אחד, דמשמע דליום אחד מיהא היה בו להדליק.